

Anna Kanarek-Równicka

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

ORCID: 0000-0003-0787-781X

anna.kanarek@gmail.com

<https://doi.org/10.34858/api.1.2022.17>

Karnoprawna ochrona wierzytelności spółki prawa handlowego

Wstęp

Konstytucja RP¹ w art. 20² obejmuje swoją ochroną gospodarkę rynkową opartą na wolności działalności gospodarczej. Tej zasadzie przyznana została szczególna rola ustrojowa nakazująca wprowadzenie reguł zachowania ustawodawcy w procesie kształtowania ustroju gospodarczego. Swoboda ta pozostaje jednak powiązana z konstytucyjnymi prawami ekonomicznymi, które wyznaczają jej zakres. Konstytucja RP przewiduje bowiem możliwość powołania instytucji gwarantujących prawidłowe wykonywanie działalności gospodarczej, w szczególności w ramach prawidłowego i terminowego wykonywania zobowiązań.

Opóźnienia w płatnościach stanowią jeden z istotnych problemów przedsiębiorców. Brak terminowego uregulowania należności za zakupiony towar lub usługę ogranicza bowiem bieżące wykonywanie działalności gospodarczej, a w określonych przypadkach może nawet uniemożliwić jej bieżące wykonywanie. Występowanie tego zjawiska wymusiło większą aktywność ustawodawcy. Przepisy prawa cywilnego przewidują instrumenty ochrony wierzycieli, choć nie zawsze stanowią skuteczny sposób przeciwdziałania zatorom płatniczym i dają przedsiębiorcy gwarancję bezpiecznego udziału w gospodarce rynkowej. Występują bowiem przypadki przedsiębiorców, którzy swoim nieuczciwym zachowaniem destabilizują działalność swoich rzetelnych odpowiedników. Normy prawa cywilnego zawierają instrumenty

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483.

² Art. 20 Konstytucji RP podaje, iż „Społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej”.

zapewniające sankcjonowanie niewykonania przyjętego przez dłużnika zobowiązania umownego. Instrumenty te oparte są jednak na problemach finansowych związanych z nieterminowymi płatnościami. Prawo cywilne nie obejmuje instytucji sankcjonującej nierzetelne zachowania dłużnika, który kieruje się złą wolą i celowo nie wykonuje swojego zobowiązania. Instrumenty prawa cywilnego nastawione są na obciążenia finansowe związane z nieterminową zapłatą w postaci możliwości naliczania odsetek za opóźnienia płatności bądź rekompensaty za koszty odzyskiwania należności. Nie pozostają jednak efektywne w przypadku, gdy dłużnik nie posiada środków wystarczających do zaspokojenia wierzyciela bądź też celowo wyzbywa się majątku, uniemożliwiając wierzycielowi zaspokojenie jego należności. W przypadku gdy dłużnikiem jest spółka prawa handlowego, która nie posiada majątku, a osoby je reprezentujące ponoszą odpowiedzialność na zasadzie subsydiarności³, to ich nieuczciwe zachowania mogą skutkować nieskutecznością instrumentów prawa cywilnego mających na celu zabezpieczenie wierzytelności. Warto zatem postawić pytanie, czy nieuczciwy przedsiębiorca może bezkarnie funkcjonować w obrocie gospodarczym oraz czy wierzytelność gospodarcza objęta jest ochroną prawną.

Nieuczciwe zachowania przedsiębiorców, działających z pokrzywdzeniem wierzyciela, skłaniają do poszukiwania rozwiązań prawnych, przyjętych nawet w innych gałęziach prawa, zapewniających skuteczną ochronę prawną wierzytelności. Dlatego też przedmiotem niniejszego opracowania jest przedstawienie instrumentów karnoprawnych przewidujących ochronę wierzytelności w zakresie należności spółek prawa handlowego oraz poczynienie ustaleń, czy przepisy prawa karnego mogą ingerować w cywilnoprawne stosunki kupieckie i zapewnić prawną ochronę wierzytelności oraz w jakim stopniu. W tym też celu dokonane zostaną ustalenia, czy regulacje prawa karnego mogą posiłkować się cywilnoprawnymi rozwiązaniami przyznającymi podmiotowość prawną spółce osobowej bądź osobowość prawną spółce kapitałowej i dać podstawę do pociągnięcia spółki prawa handlowego do odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciwko wierzycielom. Powyższe pozwoli ocenić, czy charakter prawa karnego daje podstawę do powstrzymania dłużnika przed każdym przypadkiem jego nieuczciwego zachowania względem swojego wierzyciela.

³ Należy zwrócić uwagę, iż przepisy kodeksu spółek handlowych odmiennie regulują możliwość dochodzenia należności z majątku wspólników spółek osobowych. Każdy wspólnik spółki jawnej odpowiada majątkiem osobistym za zobowiązania spółki, podczas gdy zakres odpowiedzialności wspólników pozostałych spółek osobowych jest węższy. W przypadku zaś spółek kapitałowych wspólnicy spółki nie ponoszą odpowiedzialności za zobowiązania spółki.

Przedmiot ochrony

Podstawę ochrony uczciwego i rzetelnego obrotu gospodarczego stanowią przepisy Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (dalej: k.k.)⁴ umieszczone w rozdziale XXXVI zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym”, a to art. 300–302 i art. 308 k.k. Celem regulacji wskazanych przepisów jest zapewnienie bezpieczeństwa podstawowych wartości gospodarki wolnorynkowej, tj. bezpieczeństwa ekonomicznego obywateli, a także pogłębienia poczucia ich zaufania do prowadzonej przez państwo gospodarki rynkowej oraz zapewnienie stabilności rynku pracy⁵.

Artykuł 300 k.k. określa przestępstwo podstawowego niezaspokojenia roszczeń wierzyciela, zwane oszukańczym bankructwem⁶, którego przedmiotem ochrony jest zagwarantowanie rzetelności i uczciwości w prowadzeniu działalności gospodarczej oraz zapewnienie ochrony interesów majątkowych wierzyciela w przypadku nierzetelnego zachowania jego dłużnika⁷. Czyn zabroniony określony w art. 300 k.k., polegający na niezaspokojeniu interesów wierzyciela, przewiduje karalność działania na szkodę wierzyciela poprzez usuwanie, ukrywanie, zbywanie, darowanie, niszczenie, obciążanie albo uszkodzanie składników swojego majątku celem udaremnienia lub uszczuplenia jego zaspokojenia (§ 1); egzekucyjnego niezaspokojenia interesów wierzyciela lub udaremnienie egzekucji (§ 2), oraz penalizuje czyn wyrządzający szkodę wielu wierzycielom (§ 3)⁸. Karalne pozostaje także działanie dłużnika skutkujące pokrzywdzeniem kilku wierzycieli poprzez utworzenie nowej jednostki gospodarczej i przeniesienie na nią składników swojego majątku (art. 301 § 1 k.k.), umyślne bądź lekkomyślne doprowadzenie się do upadłości lub niewypłacalności (art. 301 § 2

⁴ Dz.U. z 2020 r., poz. 1444

⁵ Zob. J. Potulski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2021, art. 300, Legalis/el. [dostęp: 9.11.2021].

⁶ Zob. R. Zakrzewski, *Przestępstwa na szkodę wierzycieli*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 7–8, s. 29.

⁷ Zob. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2008 r., III KK 473/07, Lex nr 388523.

⁸ Art. 300 k.k. stanowi, iż: „Kto, w razie grożącej mu niewypłacalności lub upadłości, udaremnia lub uszczupla zaspokojenie swojego wierzyciela przez to, że usuwa, ukrywa, zbywa, darowuje, niszczy, rzeczywiście lub pozornie obciąża albo uszkodza składniki swojego majątku, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3” (§ 1); „Kto, w celu udaremnienia wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego, udaremnia lub uszczupla zaspokojenie swojego wierzyciela przez to, że usuwa, ukrywa, zbywa, darowuje, niszczy, rzeczywiście lub pozornie obciąża albo uszkodza składniki swojego majątku zajęte lub zagrożone zajęciem, bądź usuwa znaki zajęcia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5” (§ 2); „Jeżeli czyn określony w § 1 wyrządził szkodę wielu wierzycielom, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8” (§ 3).

i 3 k.k.)⁹, jak również zaspokojenie wybranych wierzycieli z działaniem na szkodę pozostałych (art. 302 § 1 k.k.) oraz udzielenie wierzycielowi lub obietnica udzielenia lub przyjęcia korzyści majątkowej za działanie na szkodę innych wierzycieli w związku z postępowaniem upadłościowym lub zmierzającym do zapobiegnięcia upadłości (art. 302 § 2 i 3 k.k.)¹⁰.

Stosunek zobowiązaniowy kreuje uprawnienia majątkowe wierzyciela względem majątku dłużnika. Wierzyciel dąży bowiem do zaspokojenia swojego roszczenia. Pozostaje też zainteresowany zabezpieczeniem możliwości wykonania zobowiązania. Ochrona interesu majątkowego wierzyciela stanowi tym samym dobro chronione przez wskazane wyżej przepisy prawa karnego. Wyłącznie terminowe wykonywanie obowiązków płynących z przyjętego zobowiązania zapewni bowiem uczciwy i rzetelny obrót gospodarczy¹¹. Realna możliwość zaspokojenia roszczenia wierzyciela względem dłużnika wyznacza zakres interesu wierzyciela objętego ochroną prawnokarną. Celem regulacji prawa karnego jest powstrzymywanie dłużnika od takich zachowań, które zwiększyłyby ryzyko niewykonania zobowiązania oraz pokrzywdzenia wierzyciela¹².

Interes majątkowy wierzyciela należy pojmować szeroko. Ustawodawca, umieszczając przestępstwo polegające na udaremnieniu wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego (art. 300 § 2 k.k.) w przepisach przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym, objął przedmiotem ochrony także orzeczenia sądowe potwierdzające istnienie wierzytelności. Brak zaspokojenia wierzyciela w wyniku egzekucji orzeczenia sądowego stało się celem uregulowania art. 301 k.k. Dobrem chronionym

⁹ Art. 301 k.k. stanowi, iż: „Kto będąc dłużnikiem kilku wierzycieli udaremnia lub ogranicza zaspokojenie ich należności przez to, że tworzy w oparciu o przepisy prawa nową jednostkę gospodarczą i przenosi na nią składniki swojego majątku, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5” (§ 1); „Tej samej karze podlega, kto będąc dłużnikiem kilku wierzycieli doprowadza do swojej upadłości lub niewypłacalności” (§ 2), a „Kto będąc dłużnikiem kilku wierzycieli w sposób lekkomyślny doprowadza do swojej upadłości lub niewypłacalności, w szczególności przez trwonienie części składowych majątku, zaciąganie zobowiązań lub zawieranie transakcji oczywiście sprzecznych z zasadami gospodarowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2” (§ 3).

¹⁰ Art. 302 k.k. stanowi, iż: „Kto, w razie grożącej mu niewypłacalności lub upadłości, nie mogąc zaspokoić wszystkich wierzycieli, spłaca lub zabezpiecza tylko niektórych, czym działa na szkodę pozostałych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2” (§ 1); „Kto wierzycielowi udziela lub obiecuje udzielić korzyści majątkowej za działanie na szkodę innych wierzycieli w związku z postępowaniem upadłościowym lub zmierzającym do zapobiegnięcia upadłości, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3” (§ 2); „Tej samej karze podlega wierzyciel, który w związku z określonym w § 2 postępowaniem przyjmuje korzyść za działanie na szkodę innych wierzycieli albo takiej korzyści żąda” (§ 3).

¹¹ Zob. szerzej J. Potulski, [w:] *Kodeks karny...*

¹² J. Lachowski, [w:] *System prawa handlowego. Tom 10. Prawo karne gospodarcze*, red. R. Zawłocki, Warszawa 2018, art. 301, Nb 20, Legalis/el. [dostęp: 9.11.2021].

tymi przepisami prawa karnego będzie także powaga wymiaru sprawiedliwości i moc wiążąca orzeczeń sądowych, dających podstawę skutecznej egzekucji wierzytelności¹³.

Prawo karne koncentruje się jednak na dłużniku, gdyż w zakresie jego zainteresowania pozostaje społecznie szkodliwe zachowanie dłużnika oraz jego wpływ na sytuację wierzyciela. Nie zwraca ono jednak uwagi na majątek dłużnika¹⁴. Przepis art. 302 § 1 k.k. kładzie z kolei nacisk na uczciwe i sprawiedliwe zaspokajanie roszczeń wszystkich wierzycieli¹⁵, niezależnie od tego, czy jest on osobą fizyczną, osobą prawną albo jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej. W przypadku bowiem, gdy majątek dłużnika nie pozwala na zaspokojenie wierzycieli w pełnej wysokości, winien on dążyć do ich równomiernego zaspokojenia. Taki pogląd reprezentuje doktryna prawa karnego¹⁶. Każdy przypadek należy jednak traktować indywidualnie i nie w każdym przypadku kierowanie się zasadą równomierności zaspokojenia wierzycieli będzie możliwe. W sytuacji, gdy lista wierzytelności dłużnika obejmuje zobowiązania o różnej wysokości, winien on kierować się zasadą proporcjonalnego zaspokajania wierzycieli w stosunku do wielkości ich wierzytelności. Odmienne działania mogłyby godzić w zasadę sprawiedliwego obrotu i skutkować odpowiedzialnością karną dłużnika za zaspokojenie wyłącznie wybranych wierzycieli¹⁷.

Głównym przedmiotem ochrony karnoprawnej określonej w treści przepisów art. 300–302 k.k. pozostaje wprawdzie interes wierzyciela w zaspokojeniu swojego roszczenia, należy jednak zauważyć, że przepisy te znajdują zastosowanie na zasadzie subsydiarności względem przepisów przewidujących odpowiedzialność cywilnoprawną. Brak jest zatem ustawowego zezwolenia na zastosowanie reakcji karnoprawnej, będącej daleko idącą w skutkach niż odpowiedzialność cywilnoprawna, gdy nie ma przepisów cywilnoprawnych zezwalających na pociągnięcie osób sprawujących konkretne funkcje w podmiotach gospodarczych. Zdaniem Sądu Najwyższego takie działania kłóciłyby się bowiem z zasadą subsydiarności prawa karnego gospodarczego¹⁸. Zasadny wydaje się także wniosek, iż przepisy prawa karnego znajdują zastosowanie dopiero po uprzednim zastosowaniu instrumentów prawa cywilnego mających na celu przymusowe zaspokojenie wierzytelności. Wierzyciel nie pozostaje bowiem zwolniony z

¹³ Zob. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26.11.2003 r., I KZP 32/03, OSNKW 2004, nr 1 poz. 3; zob. także J. Skorupka, *Przestępstwo udaremnienia egzekucji oraz udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzycieli*, „Przegląd Sądowy” 2001, nr 11–12, s. 176; J. Lachowski, [w:] *System...*, Nb 25 [dostęp: 10.11.2021].

¹⁴ Zob. szerzej J. Lachowski, [w:] *System...*, Nb 27 [dostęp: 10.11.2021]; Odmienne stanowisko wyraził K. Buchała, *Wybrane zagadnienia ustawy o ochronie obrotu gospodarczego*, „Państwo i Prawo” 1994, nr 12, s. 33.

¹⁵ Zob. J. Lachowski, [w:] *System...*, Nb 28 [dostęp: 10.11.2021].

¹⁶ Zob. szerzej R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom w polskim prawie karnym*, Sopot 2007, s. 118; R. Zakrzewski, *Przestępstwa na szkodę wierzycieli...*, s. 33.

¹⁷ Zob. szerzej J. Lachowski [w:] *System...*, Nb 30 [dostęp: 10.11.2021].

¹⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 6 marca 2009 r., II KK 283/08, Legalis nr 244068.

obowiązku dbania o swoje interesy. W pierwszej kolejności winien podjąć kroki mające na celu zabezpieczenie wykonania należności na gruncie prawa cywilnego. Dopiero w drugim etapie, gdy wyczerpie dostępne mechanizmy cywilnoprawne, a wykorzystane instrumenty okażą się bezradne wobec działania dłużnika, zastosowanie znajdą przepisy kodeksu karnego.

Podkreślić jednak należy, iż normy prawa karnego nie dają podstawy do ich zastosowania w każdym przypadku, gdy wierzyciel wyczerpie mechanizmy prawa cywilnego, a jego roszczenie nie zostanie zaspokojone. Każda bowiem transakcja handlowa wiąże się z ryzykiem niewykonania świadczenia będącego jej przedmiotem, które wierzyciel winien wziąć pod uwagę. Ryzyko to zobowiązuje wierzyciela do objęcia swoim nadzorem każdej transakcji handlowej, której termin płatności upłynął bezskutecznie. Brak zapłaty należności nie może rodzić bezpośrednich konsekwencji karnoprawnych, ze względu na subsydiarny charakter prawa karnego. Brak terminowej zapłaty należności winien skutkować obowiązkiem podjęcia przez wierzyciela działań zmierzających do wypracowania z dłużnikiem takiego rozwiązania, które pozwoli zapobiec niewykonaniu zobowiązania. Instrumenty prawa karnego nie mogą wykluczać bezpośrednich działań wierzyciela oraz zastępować instytucji prawa cywilnego dotyczących ochrony wierzytelności.

Podmiot czynu zabronionego

Czyny spenalizowane w treści przepisów art. 300 § 1–3, art. 301 § 1–3 oraz art. 302 § 1 k.k. są przestępstwami indywidualnymi¹⁹, a ich sprawcą może być tylko dłużnik. Wprawdzie wprost określeniem dłużnik ustawodawca posługuje się wyłącznie w art. 301 k.k., lecz w treści przepisów art. 300 i 302 k.k. odnosi się także do przypadków z uszczerbkiem w majątku wierzyciela, co potwierdza istnienie zobowiązania, którego stroną stanowi dłużnik²⁰.

Pojęcie dłużnika jest terminem prawa cywilnego, znajdującym szczególne miejsce w przepisach prawa zobowiązań²¹. Przedmiotem zobowiązania są prawa i obowiązki podmiotów w nim uczestniczących. Zachowanie zaś dłużnika winno realizować interes wierzyciela²².

¹⁹ Szerzej na temat przestępstw indywidualnych zob. m.in. J. Szymczak, *Współdziałanie przy przestępstwach indywidualnych*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 7/8, s. 159–177; R. Dębski, *Współdziałanie przy przestępstwie indywidualnym w ujęciu nowego kodeksu karnego*, „Państwo i Prawo” 2002, nr 6, s. 13–26.

²⁰ Tak aprobowując Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 stycznia 2000 r., V KKN 192/99, LEX nr 50986.

²¹ Zob. P. Michnikowski, [w:] *Prawo zobowiązań – część ogólna. System Prawa Prywatnego*, t. 5, red. E. Łętowska, Warszawa 2013, s. 125–126.

²² Zob. P. Machnikowski, *Swoboda umów według art. 353¹ KC. Konstrukcja prawna*, Warszawa 2005, s. 52–54; A. Matusiak, *Dłużnik jako podmiot przestępstwa utrudniania dochodzenia roszczeń*, „Ius Novum” 2015 t. 9, nr 1, s. 82–84.

Pojęciem dłużnika określona jest strona stosunku zobowiązaniowego, na której ciąży obowiązek spełnienia określonego świadczenia na rzecz wierzyciela (art. 353 § 1 k.c.). Ustawodawca karny nie wprowadza odrębnej definicji tegoż terminu, lecz posiłkuje się cywilnoprawnym objaśnieniem²³. Poza zainteresowaniem prawa karnego pozostaje jednak źródło stosunku zobowiązaniowego powstałego między wierzycielem a dłużnikiem. Podstawowe znaczenie ma tylko takie zachowanie dłużnika, które wyczerpuje znamiona określone w treści art. 300–302 k.k., przez co zmniejsza prawdopodobieństwo zaspokojenia wierzyciela i narusza jego interes²⁴.

Postawić w tym miejscu należy pytanie, czy prowadzenie działalności gospodarczej determinuje odpowiedzialność karną na gruncie omawianych przepisów prawa karnego. Nie budzi wątpliwości, iż dłużnik będący przedsiębiorcą może podlegać odpowiedzialności karnej²⁵. Przedmiotem szerokiej dyskusji stało się jednak to, czy dłużnik musi być przedsiębiorcą, czy status ten nie jest konieczny z punktu widzenia przepisów art. 300–302 k.k. W literaturze przedmiotu pojawiły się poglądy zarówno za uznaniem takiej konieczności²⁶, jak i te, które nie wprowadzają takiej zależności²⁷. Tytuł rozdziału XXXVI odnosi się do przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu oraz interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym. Brak ustawowej definicji określenia „obróć gospodarczy” z natury rzeczy prowadzi do powiązania dłużnika z wykonywaniem działalności gospodarczej. Zaznaczyć jednak należy, iż gdyby to było celem ustawodawcy, oznaczyłby wprost w tytule rozdziału XXXVI k.k., iż mowa jest o przestępstwach przeciwko działalności gospodarczej. Byłoby to pożądanym rozwiązaniem, albowiem pojęcie działalności gospodarczej zostało zdefiniowane w art. 3 Ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców²⁸. Pod tym pojęciem należy rozumieć zorganizowaną działalność zarobkową, wykonywaną we własnym imieniu i w sposób ciągły, prowadzoną przez przedsiębiorcę, którego definicja została z kolei zawarta w treści art.

²³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2018 r., II KK 411/17, Lex nr OSNKW 2018, nr 9, poz. 58.

²⁴ Zob. szerzej A. Matusiak, *Dłużnik jako podmiot...*, s. 84–85.

²⁵ Zob. szerzej J. Lachowski, [w:] *System...*, Nb 36–39 [dostęp: 10.11.2021].

²⁶ Zob. także J. Majewski, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, wyd. IV, red. A. Zoll, Warszawa 2016, art. 300, Lex/el. [dostęp: 10.11.2021]; M. Gałązka, *Komentarz do art. 300 Kodeksu karnego*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak i K. Wiak, Warszawa 2013, Legalis/el. [dostęp: 10.11.2021]; M. Królikowski, *Komentarz do art. 300 Kodeksu karnego*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do artykułów 222–316*, red. M. Królikowski i R. Zawłocki, Warszawa 2013, Legalis/el. [dostęp: 10.11.2021].

²⁷ Zob. także M. Kulik, [w:] *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, red. M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, Warszawa 2010, s. 629; M. Jasińska, *Skarga pauliańska. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika. Komentarz do art. 527–534 KC i przepisów powiązanych (KRO, PrUpN, KPC, KK)*, Warszawa 2014, Legalis/el. [dostęp: 10.11.2021].

²⁸ Art. 3 Ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców, Dz.U. z 2021 r., poz. 162.

4 ust. 1 i 2 ustawy Prawo przedsiębiorców²⁹. Ustawodawca posłużył się jednak terminem „obróć gospodarczy”, w którym mogą występować nie tylko przedsiębiorcy, ale także osoby nieposiadające takiego statusu. Żaden z przepisów zawartych w rozdziale XXXVI k.k. nie utożsamia sprawcy przestępstwa z przedsiębiorcą, co prowadzi do wniosku, iż zastosowane przez ustawodawcę określenie „obróć gospodarczy” zostało użyte w szerszym znaczeniu niż odnoszące się do działań podejmowanych w zakresie działalności gospodarczej. Pomimo widocznych powiązań pomiędzy tymi pojęciami, wydaje się celowe skłonić się w kierunku tego drugiego poglądu, który nie utożsamia pojęcia obrotu gospodarczego z działalnością gospodarczą³⁰. Nie będzie zatem miało znaczenia z punktu widzenia odpowiedzialności karnoprawnej, czy sprawca przestępstw skierowanych przeciwko wierzycielom jest przedsiębiorcą, czy też nie prowadzi działalności gospodarczej³¹.

Za takim wnioskiem przemawia także konstrukcja przepisów art. 300 § 1 i 302 § 1 k.k., w których treści ustawodawca używa określenia: „Kto, w razie grożącej mu niewypłacalności lub upadłości”, co nie pozwala przyjąć wąskiej wykładni i uzależnić możliwości popełnienia przestępstwa od posiadania przez dłużnika statusu przedsiębiorcy. Ustawodawca posługuje się terminologią, którą można zastosować także do osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. Przykładowo A. Marek zwrócił uwagę na pojęcie niewypłacalności, które zostało użyte w treści art. 300 § 1 k.k., co potwierdza, iż treść tej regulacji dotyczy także podmiotów nieprowadzących działalności gospodarczej³². Pozostaje to także zgodne z wykładnią Sądu Najwyższego, według którego „zagrożonym niewypłacalnością w rozumieniu art. 300 § 1 może być dłużnik podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą”³³, a „użyte w art. 300 § 2 określenie »orzeczenie sądu lub innego organu państwowego« nie jest ograniczone tylko do orzeczeń dotyczących wierzytelności wynikających ze stosunku prawnego, którego jedną ze stron jest podmiot obrotu gospodarczego”³⁴. Nie ma tym samym powodu, aby wyłączyć z zakresu ochrony art. 300–302 k.k. te należności wierzyciela, które powstały w wyniku stosunku zobowiązaniowego z dłużnikiem nieprowadzącym działalności gospodarczej³⁵.

²⁹ Art. 4 ustawy Prawo przedsiębiorców stanowi, iż: „Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca działalność gospodarczą (ust. 1); Przedsiębiorcami są także wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej (ust. 2)”.

³⁰ Zob. R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom...*, s. 23; A. Matusiak, *Dłużnik jako podmiot...*, s. 93;

³¹ Zob. szerzej J. Lachowski, [w:] *System...*, Nb 36–39 [dostęp: 10.11.2021].

³² Zob. A. Marek, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. V, Warszawa 2010, art. 300, Lex/el. [dostęp: 10.11.2021].

³³ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2000 r., I KZP 31/00, OSNKW 2001, nr 1–2, poz. 5.

³⁴ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2003 r., I KZP 32/03, OSNKW 2004, nr 1, poz. 3.

³⁵ R. Zawłocki, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom 2*, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010, s. 1164–1165, Legalis/el. [dostęp: 10.11.2021].

Za szerokim zakresem pojęcia dłużnika opowiedział się także Sąd Najwyższy, który przyjął, iż wierzytelności nie muszą nawet wynikać z obrotu gospodarczego, a ich podstawę mogą stanowić nawet takie czynności jednostronne, jak: czyny niedozwolone, bezpodstawne wzbogacenie oraz prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia³⁶. Takie stanowisko pozostaje zasadne wobec treści drugiego członu tytułu rozdziału XXXVI, które dotyczy przestępstw przeciwko interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym.

Odpowiedzialność karna spółki prawa handlowego

Należy jednak doprecyzować, czy szerokie ujęcie dłużnika pozwala przyjąć, iż każdy przedsiębiorca będący dłużnikiem, o którym mowa w przepisach prawa cywilnego, będzie nim także w rozumieniu przepisów prawa karnego dotyczącego przestępstw przeciwko wierzycielom. To będzie przedmiotem dalszych rozważań niniejszego opracowania.

Pojęcie przedsiębiorcy zostało zdefiniowane w art. 4 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców, który stanowi, iż „Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca działalność gospodarczą” oraz „wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej”. Dłużnikiem może tym samym być osoba fizyczna prowadząca jednoosobową działalność gospodarczą, spółka prawa handlowego oraz wspólnicy spółki cywilnej.

Sprawca przestępstwa musi posiadać określone w konkretnym przepisie ustawy karnej cechy w czasie popełnienia przestępstwa, tj. w momencie działania lub jego zaniechania (art. 6 § 1 k.k.). Przestępstwa przeciwko wierzycielom uzależniają posiadanie przez sprawcę przestępstwa statusu dłużnika w czasie popełnienia przestępstwa. Utrata zaś tego statusu po popełnieniu przestępstwa pozostaje obojętna z punktu widzenia odpowiedzialności karnej. Brak zaś statusu dłużnika w chwili popełnienia przestępstwa skutkuje brakiem odpowiedzialności karnej.

Zgodnie z dyspozycją art. 1 § 1 k.k. czyn zabroniony ustawą karną może zostać popełniony wyłącznie przez osobę fizyczną³⁷, co wyklucza możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności karnej osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niebędącą osobą prawną,

³⁶ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada...; Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r., I KZP 22/12, OSNKW 2013, nr 3, poz. 20.

³⁷ Zob. J. Giezek, [w:] D. Gruszecka i in., *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 1, Lex/el. [dostęp: 9.11.2021].

której ustawa przyznaje zdolność prawną (art. 33¹ k.c.) na gruncie k.k. Odpowiedzialność takich podmiotów jest przedmiotem uregulowania Ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary³⁸.

Fakt, iż sprawcą przestępstw określonych również w omawianych w niniejszym opracowaniu przepisach jest wyłącznie osoba fizyczna, może wpływać na możliwość zastosowania tych regulacji w przypadku braku wykonania zobowiązania przez spółkę prawa handlowego. Rodzi to pytanie, czy czyny określone treścią art. 300–302 k.k., a dokonane przez spółki prawa handlowego, stanowią przedmiot ochrony prawa karnego.

Ustawodawca zgoła odmiennie określa znamiona przestępstw określonych w art. 300 § 1 i 2, art. 302 § 1 i 2 k.k. niż czynu określonego w treści art. 301 k.k. W pierwszych dwóch przepisach sprawca został szerzej określony niż w treści art. 301 k.k. Art. 300 mówi bowiem o każdym, kto, w razie grożącej mu niewypłacalności lub upadłości bądź w celu udaremnienia wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego, udaremnia lub uszczupla zaspokojenie swojego wierzyciela poprzez dokonanie czynności sprawczych wskazanych w § 1 i 2 tegoż przepisu. Przepis art. 301 § 1 k.k. penalizuje działania każdego „Kto będąc dłużnikiem kilku wierzycieli, udaremnia lub ogranicza zaspokojenie ich należności przez to, że tworzy w oparciu o przepisy prawa nową jednostkę gospodarczą i przenosi na nią składniki swojego majątku”. To właśnie tej regulacji należy poświęcić uwagę, gdyż przepis ten wskazuje wprost na działania dłużnika.

Przepisy Ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (dalej: k.s.h.)³⁹ zezwalają na utworzenie nowej spółki prawa handlowego przez istniejące już spółki lub ich wspólników. Wspólnikiem spółki prawa handlowego mogą być zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne oraz jednostki organizacyjne, z wyjątkiem spółki partnerskiej. Ustawodawca wyłączył bowiem w art. 87 § 1 k.s.h. możliwość tworzenia tej spółki osobowej przez wspólników (partnerów) niebędących osobami fizycznymi⁴⁰. W zależności od formy prawnej spółki prawa handlowego k.s.h. różnie też kształtuje się odpowiedzialność za zobowiązania spółki.

W spółkach osobowych odpowiedzialność ta została powiązana z aktywnością wspólników w spółce, tzn. w tych, w których wspólnik prowadzi sprawy spółki i reprezentuje ją na zewnątrz, ponosi odpowiedzialność na zasadach subsydiarności i solidarności. Reguła ta

³⁸ Dz.U. z 2020 r., poz. 358.

³⁹ Dz.U. z 2020, poz. 1526.

⁴⁰ Art. 87 § 1 k.s.h. stanowi, że: „Partnerami w spółce mogą być wyłącznie osoby fizyczne, uprawnione do wykonywania wolnych zawodów, określonych w art. 88 lub w odrębnej ustawie”.

obowiązuje najpełniej w spółce jawnej, gdyż w przypadku bezskutecznej egzekucji z majątku spółki⁴¹ odpowiedzialność ponosić będzie każdy wspólnik, bez ograniczenia całym swoim majątkiem solidarnie z pozostałymi wspólnikami oraz ze spółką⁴². W spółce partnerskiej mamy do czynienia z odpowiedzialnością partnerów ograniczoną do zobowiązań związanych z ogólną działalnością spółki, za którą ponoszą odpowiedzialność tak jak w spółce jawnej⁴³. Za zobowiązania wynikające z wykonywania wolnego zawodu jednego partnera pozostali partnerzy nie ponoszą odpowiedzialności, chyba że rozszerzyli zakres swojej odpowiedzialności w umowie spółki⁴⁴. W spółce komandytowej nieograniczoną odpowiedzialność za zobowiązania ponoszą jedynie ci wspólnicy, którzy prowadzą sprawy spółki (komplementariusze), a pozostali (komandytariusze) ponoszą odpowiedzialność ograniczoną do wysokości sumy komandytowej⁴⁵. W spółce komandytowo-akcyjnej nieograniczoną odpowiedzialność za zobowiązania ponoszą wyłącznie komplementariusze. Komandytariusze ponoszą ograniczoną odpowiedzialność, tak jak w spółce komandytowej, a odpowiedzialność akcjonariuszy została wyłączona⁴⁶. W spółkach zaś kapitałowych wspólnicy w ogóle nie ponoszą odpowiedzialności za zobowiązania spółki, która w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością i prostej spółce akcyjnej spoczywa na członkach organu uprawnionego do prowadzenia spraw spółki (zarząd)⁴⁷, opartej na subsydiarności i solidarności⁴⁸. W spółce akcyjnej brak jest przepisu dającego możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności subsydiarnej członków zarządu spółki za jej zobowiązania.

Cywilnoprawna odpowiedzialność wspólników spółek osobowych oraz członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i prostej spółki akcyjnej oparta jest na zasadzie subsydiarności. Oznacza to, iż wymienione osoby nie są dłużnikami w rozumieniu przepisów prawa cywilnego, a ich odpowiedzialność wynika dopiero z braku możliwości zaspokojenia wierzyciela z majątku tzw. dłużnika właściwego⁴⁹, którym jest spółka prawa

⁴¹ Art. 31 § 1 k.s.h.

⁴² Art. 22 § 2 k.s.h.

⁴³ Art. 22 § 2 w zw. z art. 89 k.s.h.

⁴⁴ Art. 95 § 1 k.s.h. stanowi, że: „Partner nie ponosi odpowiedzialności za zobowiązania spółki powstałe w związku z wykonywaniem przez pozostałych partnerów wolnego zawodu w spółce, jak również za zobowiązania spółki będące następstwem działań lub zaniechań osób zatrudnionych przez spółkę na podstawie umowy o pracę lub innego stosunku prawnego, które podlegały kierownictwu innego partnera przy świadczeniu usług związanych z przedmiotem działalności spółki”.

⁴⁵ Zgodnie z art. 111 k.s.h. „Komandytariusz odpowiada za zobowiązania spółki wobec jej wierzycieli tylko do wysokości sumy komandytowej”. Suma komandytowa stanowi „oznaczony kwotowo zakres odpowiedzialności każdego komandytariusza wobec wierzycieli” (art. 105 pkt 5 k.s.h.).

⁴⁶ Art. 135 k.s.h. stanowi, iż „Akcjonariusz nie odpowiada za zobowiązania spółki”.

⁴⁷ Art. 201 § 1 k.s.h., art. 300⁶² k.s.h., art. 368 § 1 k.s.h.

⁴⁸ Art. 299 § 1 k.s.h., art. 300¹³² k.s.h.

⁴⁹ Pojęciem tym posługuje się także M. Currit, *Pokrzywdzenie wierzyciela przez dłużnika. Przepisy z art. 300 i 301 § 1 k.k.*, Warszawa 2021, s. 26.

handlowego. Skoro przepisy dotyczące przestępstw przeciwko wierzycielom posiłkują się rozwiązaniami cywilnoprawnymi, to także w ramach prawa karnego wspólnicy spółek handlowych nie będą dłużnikami, o których mowa w treści art. 301 § 1 k.k. Subsydiarny charakter prawa karnego gospodarczego podkreślił także Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 6 marca 2009 r. Zdaniem sądu, skoro „ustawodawca nie przewidział w ramach odpowiedzialności cywilnoprawnej możliwości pociągnięcia wspólników (członków zgromadzenia) do odpowiedzialności za podjęte działania, to tym bardziej nie uprawniony wydaje się wniosek o dalej idącej odpowiedzialności karnej”⁵⁰. Zawęża to możliwość zastosowania regulacji art. 300–302 k.k. do dłużników będących przedsiębiorcami, prowadzących działalność wyłącznie w formie jednoosobowej działalności gospodarczej lub spółki cywilnej, a także do dłużników niebędących przedsiębiorcami.

Nie oznacza to jednak, iż brak przepisu pozwalającego na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej wspólników spółek osobowych oraz członków zarządu wskazanych spółek kapitałowych (dłużników subsydiarnych) powodować będzie bezkarność działań tych osób. Klauzula odpowiedzialności zastępczej zawarta została w treści art. 308 k.k., który nakazuje pociągnięcie do odpowiedzialności za przestępstwa określone w rozdziale XXXVI k.k. osobę, która „na podstawie przepisu prawnego, decyzji właściwego organu, umowy lub faktycznego wykonywania, zajmuje się sprawami majątkowymi innej osoby prawnej, fizycznej, grupy osób lub podmiotu niemającego osobowości prawnej”. Według Sądu Najwyższego pod określeniem „zajmowanie się sprawami majątkowymi” należy rozumieć „wszelkie zachowania polegające na »rozstrzyganiu w tych sprawach, współdziałaniu w nich lub wpływaniu na rozstrzygnięcia, a więc na rozporządzaniu mieniem, dokonywaniu czynności prawnych, dotyczących mienia lub spraw majątkowych”⁵¹. Taka definicja nakazuje zakwalifikować jako czynność sprawczą polegającą na zajmowaniu się sprawami majątkowymi nawet jednorazową czynność⁵².

Odpowiedzialność karną za przestępstwa przeciwko wierzytelnościom może tym samym ponieść także osoba, która z formalnego punktu widzenia nie jest dłużnikiem, lecz zajmuje się sprawami osoby fizycznej lub spółki prawa handlowego. Katalog ten obejmować będzie wspólników spółek osobowych oraz kapitałowych prowadzących sprawy spółki osobowej, członków zarządu spółki kapitałowej, członków organu nadzoru spółki kapitałowej delegowanych do prowadzenia spraw spółki oraz prokurentów. Sąd Najwyższy zwrócił także

⁵⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 6 marca 2009 r., II KK 283/08, Lex nr 507938.

⁵¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 stycznia 2000 r., V KKN 192/99, Lex nr 50986.

⁵² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2018 r., II KK 411/17, OSNKW 2018, nr 9, poz. 58.

uwagę na osoby, które zajmują się sprawami majątkowymi w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością. Przyjął bowiem, iż katalog podmiotów odpowiedzialnych, o którym mowa w art. 308 k.k., obejmuje nie tylko członków zarządu oraz prokurentów, lecz także w określonych przypadkach członków rady nadzorczej, komisji rewizyjnej i likwidatorów⁵³. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu doprecyzował jednak, iż zaliczenie członka rady nadzorczej do katalogu osób, o których mowa w art. 308 k.k., jest możliwe wyłącznie w przypadkach, w których kompetencja ta wynika jednocześnie ze statutu spółki⁵⁴.

Katalog osób, o których mowa w art. 308 k.k., obejmuje również prokurenta, tj. pełnomocnika przedsiębiorcy „podlegającego obowiązkowi wpisu do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej albo do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego”, którego zakres umocowania obejmuje czynności sądowe i pozasądowe, jakie są związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa⁵⁵. Podkreślić należy, iż przepisy prawa cywilnego oraz prawa spółek handlowych nie przewidują jednak możliwości pociągnięcia prokurenta do odpowiedzialności za zobowiązania spółki, w przeciwieństwie do przepisów k.k. Pozwala to przyjąć, iż przepisy prawa karnego dotyczące przestępstw przeciwko wierzycielom zapewniają szerszą ochronę wierzytelności niż przepisy prawa cywilnego, które nie dają podstaw do pociągnięcia prokurenta do odpowiedzialności.

Treść art. 308 k.k. przemawia za szeroką wykładnią kręgu podmiotów przestępstw przeciwko wierzycielom. Przepis ten przewiduje odpowiedzialność za przestępstwa określone w omawianym rozdziale k.k. osoby zajmujące się „sprawami majątkowymi innej osoby prawnej, fizycznej, grupy osób lub podmiotu niemającego osobowości prawnej”. Konstrukcja przede wszystkim przepisu art. 301 § 1 i 2 k.k. nie daje podstaw do penalizacji zachowań dłużnika będącego spółką prawa handlowego lub wspólników takiej spółki, mających na celu udaremnienie lub ograniczenie zaspokojenia kilku wierzycieli poprzez utworzenie nowej jednostki gospodarczej i przeniesienie na nią składników swojego majątku. W zasadzie to ustawodawca w ogóle nie przewidział odpowiedzialności wspólników spółki kapitałowej⁵⁶. Nie przeszedł jednak obojętnie nad tymi osobami, które mają uprawnienie do prowadzenia spraw spółki prawa handlowego z mocy prawa lub umowy/statutu spółki. Oddzielne zaś uregulowanie odpowiedzialności tych osób pozwoli odróżnić osoby zajmujące się sprawami majątkowymi

⁵³ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2009 r., II KK 283/08, Lex nr 507938.

⁵⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 23.10.2006 r., II AKa 224/06, Lex nr 368624.

⁵⁵ Art. 109¹ Ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeksu cywilnego, Dz.U. z 2020 r., poz. 1740.

⁵⁶ Zob. Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 6 marca 2009 r., II KK 283/08, Legalis nr 244068.

dłużników od samych dłużników, lecz podjęte przez nich działania przestępcze skutkować będą tym samym zakresem odpowiedzialności oraz taką samą karą.

Wnioski

W niniejszym opracowaniu podjęto rozważania na temat zakresu zastosowania przepisów prawa karnego dotyczące przestępstw przeciwko wierzycielom oraz możliwości ich zastosowania do dłużników będących spółkami prawa handlowego. Przedstawione spostrzeżenia prowadzą do wniosku, że omawiane przepisy znajdą zastosowanie dopiero w przypadku wyczerpania przysługujących wierzycielowi instrumentów prawa cywilnego, ze względu na zasadę subsydiarności prawa karnego gospodarczego. Przepisy prawa karnego nie mogą bowiem wyręczać wierzyciela w podjęciu działań zmierzających do zaspokojenia zobowiązania. Charakter prawa karnego daje podstawę do jego ingerencji w stosunek zobowiązaniowy dopiero po wykorzystaniu przez wierzyciela instrumentów cywilnoprawnych. Wierzyciel pozostaje zobowiązany do nadzoru nad własnymi interesami i szybkiej reakcji prawnej. Brak działań wierzyciela uniemożliwia zastosowanie przepisów prawa karnego. Wniosek ten uzasadnia także posilkowanie się terminami prawa zobowiązań, czego najlepszym przykładem jest termin „dłużnik”. Brak wyodrębnionej definicji tegoż pojęcia może jednak przysporzyć problemy interpretacyjne. Sprawcą przestępstw określonych w omawianych przepisach jest dłużnik wierzytelności, którym na gruncie prawa cywilnego może być nie tylko osoba fizyczna, ale także osoba prawna (spółka kapitałowa) lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej (spółka osobowa). Na gruncie ustawy karnej sprawcą przestępstwa może być wyłącznie osoba fizyczna, co w zasadzie nie pozwala na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej dłużników będących spółkami prawa handlowego. Takie rozwiązanie pozwoliłoby tym ostatnim uniknąć jakiegokolwiek odpowiedzialności karnoprawnej za działania skierowane przeciwko wierzycielom.

Odnosząc się do rozważań podjętych w niniejszym opracowaniu, podkreślić należy, iż przepisy art. 300–302 k.k. obejmują szerokim zakresem zarówno czyny w nich określone, jak i osoby, które te czyny popełniły. Wykazano także, że ograniczenie odpowiedzialności karnej do osoby dłużnika pozostaje pozorne, gdyż odpowiadać na gruncie przepisów dotyczących przestępstw przeciwko wierzycielom będą nie tylko tzw. dłużnicy właściwi, ale również osoby zajmujące się sprawami osób fizycznych oraz spółek prawa handlowego. Katalog tych

podmiotów został także szeroko ujęty, gdyż odpowiedzialność karną na podstawie art. 308 k.k. może ponieść także prokurent spółki, pomimo iż przepisy prawa handlowego nie przewidują jego odpowiedzialności za zobowiązania spółki. Ustawodawca objął tym samym przedmiotem ochrony karnoprawnej określonej w treści art. 300–302 k.k. szeroko pojęty interes wierzyciela, zapewniając realizację konstytucyjnej zasady ochrony wolności gospodarczej.

Bibliografia

Akty prawne

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483.
2. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeksu cywilnego, Dz.U. z 2020 r., poz. 1740.
3. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U. z 2020 r., poz. 1444.
4. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych, Dz.U. z 2020, poz. 1526.
5. Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, Dz.U. z 2020 r., poz. 358.
6. Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców, Dz.U. z 2021 r., poz. 162.

Literatura

1. Buchała K., *Wybrane zagadnienia ustawy o ochronie obrotu gospodarczego*, „Państwo i Prawo” 1994, nr 12, s. 30–39.
2. Currit M., *Pokrzywdzenie wierzyciela przez dłużnika. Przepisy z art. 300 i 301 § 1 k.k.*, Warszawa 2021.
3. Dębski R., *Współdziałanie przy przestępstwie indywidualnym w ujęciu nowego kodeksu karnego*, „Państwo i Prawo” 2002, nr 6, s. 13–26.
4. Gałązka M., *Komentarz do art. 300 Kodeksu karnego*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. A. Grześkowiak i K. Wiak, Warszawa 2013, Legalis/el. [dostęp: 10.11.2021].
5. Giezek J. [w:] D. Gruszecka, K. Lipiński, G. Łabuda, J. Giezek, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 1, Lex/el. [dostęp: 9.11.2021].
6. Jasińska M., *Skarga pauliańska. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika. Komentarz do art. 527–534 KC i przepisów powiązanych (KRO, PrUpN, KPC, KK)*, Warszawa 2014, Legalis/el. [dostęp: 10.11.2021].

7. Królikowski M., *Komentarz do art. 300 Kodeksu karnego*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do artykułów 222–316*, red. M. Królikowski i R. Zawłocki, Warszawa 2013, Legalis/el. [dostęp: 10.11.2021].
8. Kulik M., [w:] *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, red. M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, Warszawa 2010.
9. Lachowski J., [w:] *System prawa handlowego. Tom 10. Prawo karne gospodarcze*, red. R. Zawłocki, Warszawa 2018, art. 301, Nb 20, Legalis/el. [dostęp: 9.11.2021].
10. Machnikowski P., *Swoboda umów według art. 353¹ KC. Konstrukcja prawna*, Warszawa 2005
11. Majewski J., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, wyd. IV, red. A. Zoll, Warszawa 2016, art. 300, Lex/el. [dostęp: 10.11.2021].
12. Marek A., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. V, Warszawa 2010, art. 300, Lex/el. [dostęp: 10.11.2021].
13. Matusiak A., *Dłużnik jako podmiot przestępstwa utrudniania dochodzenia roszczeń*, „Ius Novum” 2015, t. 9, nr 1, s. 82–84.
14. Michnikowski P., [w:] *Prawo zobowiązań – część ogólna. System Prawa Prywatnego*, t. 5, red. E. Łętowska, Warszawa 2013.
15. Potulski J., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2021, art. 300, Legalis/el. [dostęp: 9.11.2021].
16. Skorupka J., *Przestępstwo udaremnienia egzekucji oraz udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzycieli*, „Przegląd Sądowy” 2001, nr 11–12.
17. Szymczak J., *Współdziałanie przy przestępstwach indywidualnych*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 7/8.
18. Zakrzewski R., *Przestępstwa na szkodę wierzycieli*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 7–8.
19. Zawłocki R., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom 2*, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010, s. 1164–1165, Legalis/el. [dostęp: 10.11.2021].
20. Zawłocki R., *Przestępstwa przeciwko wierzycielom w polskim prawie karnym*, Sopot 2007.

Orzecznictwo

1. Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 6 marca 2009 r., II KK 283/08, Legalis nr 244068.

2. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r., I KZP 22/12, OSNKW 2013, nr 3, poz. 20.
3. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 23.10.2006 r., II AKa 224/06, Lex nr 368624.
4. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 stycznia 2000 r., V KKN 192/99, LEX nr 50986.
5. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2008 r., III KK 473/07, Lex nr 388523.
6. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2018 r., II KK 411/17, OSNKW 2018, nr 9, poz. 58.
7. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2000 r., I KZP 31/00, OSNKW 2001, nr 1–2, poz. 5.
8. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2003 r., I KZP 32/03, OSNKW 2004, nr 1, poz. 3.

Słowa kluczowe: ochrona przed przestępczością, interesy wierzycieli, dłużnik, spółka prawa handlowego

Key words: criminal protection, creditor's interest, debtor, commercial law company

Summary

Criminal law protection of claims of a commercial law company

This article analyzes the provisions of art. 300–302 and art. 308 of the Criminal Code regulating crimes against creditors. The study presents selected issues concerning the scope of criminal law protection of claims of commercial law companies and the scope of debt liability of a commercial law company. A reference was also made to the subsidiary nature of the provisions of the penal act.